

UZLUKSIZ TA'LIM: XALQARO TAJRIBA, INNOVATSIYA VA TRANSFORMATSIYA MASALALARI

Niyozova Gulnoza

*Guliston davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim kafedra o'qituvchisi*

O'ralova Mashhura

*Guliston davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim kafedra talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada uzluksiz ta'lim tizimining nazariy asoslari, raqamli transformatsiya jarayonlari, innovatsion pedagogik texnologiyalar, xalqaro ta'lim tajribasi va ularning O'zbekiston ta'lim tizimiga integratsiyasi ilmiy tahlil qilinadi. Maqola ta'limda innovatsion metodlarni qo'llashning samaradorligi, raqamli kompetensiyaning dolzarbligi va global ta'lim standartlariga moslashuv jarayonini chuqur yoritadi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы системы непрерывного образования, процессы цифровой трансформации, инновационные педагогические технологии, а также международный образовательный опыт и возможности его интеграции в систему образования Узбекистана. Освещаются актуальность цифровой компетентности, применение инновационных методов обучения, использование EdTech и STEAM технологий, а также результаты внедрения непрерывного образования в местной практике.

Annotation: This article analyzes the theoretical foundations of the lifelong learning system, processes of digital transformation, innovative pedagogical technologies, and international educational experience, as well as their integration into the education system of Uzbekistan. The paper highlights the relevance of digital competence, the effectiveness of EdTech and STEAM approaches, the modernization of education, and practical outcomes of implementing lifelong learning in local educational institutions.

Kalit so'zlar: uzluksiz ta'lim, innovatsiya, raqamli transformatsiya, xalqaro tajriba, EdTech, STEAM, kompetensiya, Life-long learning, pedagogik texnologiyalar

Uzluksiz ta'lim konsepsiyasi zamonaviy jamiyatning asosiy ehtiyojlaridan biri sanaladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, iqtisodiyotning innovatsion modelga o'tishi, kasblarning tez yangilanishi insonlarning butun hayoti davomida muntazam ravishda ta'lim olishini talab qilmoqda. Shu bois uzluksiz ta'lim nafaqat ta'lim tizimi, balki mamlakat taraqqiyotining strategik yo'nalishi sifatida e'tirof etiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham bu jarayon izchil islohotlar bilan boyitilmoqda.

Boshlang'ich ta'lim, maktabgacha ta'lim va oliy ta'lim bosqichlarida ta'lim mazmuni, metodlari va texnologiyalari yangilanmoqda. Uzlüksiz ta'limning metodik asoslari shaxsning intellektual, ijtimoiy, madaniy va kasbiy ehtiyojlaridan kelib chiqadi. UNESCO tomonidan ta'kidlanganidek, uzluksiz ta'limning asosiy tamoyillari quyidagilardir: ta'limning ochiqligi, uzluksizligi, teng imkoniyat yaratish, innovatsion yondashuv va kompetensiyaga asoslangan o'qitish. Ushbu tamoyillar ta'lim tizimining barcha bosqichlarida o'z aksini topishi zarur. Kompetensiya asosidagi yondashuv bugungi ta'limning poydevoridir. Unda bilimdan ko'ra amaliy ko'nikma, kreativ fikrlash, kommunikativ qobiliyat va muammo yechish kompetensiyalari asosiy mezon sifatida qaraladi. So'nggi yillarda ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash tendensiyasi kuchayib bormoqda. Raqamli transformatsiya o'quv jarayonida quyidagi afzalliklarni yaratadi:

- individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish;
- sun'iy intellekt asosida o'zlashtirishni tahlil qilish;
- virtual laboratoriyalar orqali tajriba o'tkazish;
- masofaviy ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish.

EdTech (Education Technology) sohasining rivojlanishi o'qitishning samaradorligini oshirib, o'quvchi va talabalarga cheklanmagan ta'lim resurslaridan foydalanish imkonini bermoqda. Raqamli ta'limning asosiy vositalariga quyidagilar kiradi: mobil ilovalar, onlayn kurslar, elektron kutubxonalar, sun'iy intellektli tahlil tizimlari, o'quv platformalari va AR/VR texnologiyalari. Dunyoning rivojlangan ta'lim tizimlari uzluksiz ta'limning samarali modellarini yaratgan. Jumladan:

Finlandiya ta'lim modeli: o'quv yuklamasining kamaytirilishi, kreativ yondashuv, o'qituvchining yuqori maqomi.

Singapur modeli: raqamli transformatsiya, "Teach Less – Learn More" strategiyasi, individual o'qitish.

Yaponiya tajribasi: intizom, jamoaviylik, amaliy faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv. Mazkur tajribalarni O'zbekiston ta'lim tizimiga moslashtirish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida uzluksiz ta'limni rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan:

- o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish;
- STEAM ta'limini joriy etish;
- masofaviy va aralash ta'lim modellari;
- ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish;
- xalqaro akkreditatsiya tizimiga o'tish.

Boshlang'ich ta'limda ham innovatsion texnologiyalarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilarning metodik mahoratini oshirish, interfaol metodlar, loyihaviy ta'lim va muammoli ta'lim orqali o'quvchilarda kreativ yondashuv

shakllantiriladi. Raqamli kompetensiya jamiyatning barcha sohalarida talab etilmoqda. Ta'lim sohasida bu kompetensiya o'qituvchilardan nafaqat texnik vositalardan foydalanishni, balki pedagogik jarayonni raqamli muhitga moslashtirishni ham talab qiladi.

Zamonaviy o'qituvchi:

- axborotlarni izlash, tahlil qilish va qayta ishlash;
- raqamli resurslardan samarali foydalanish;
- virtual ta'lim muhiti yaratish;
- o'quvchilar faoliyatini monitoring qilish uchun AI texnologiyalarini qo'llash

ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

Bugungi kunda raqamli kompetensiya boshlang'ich ta'lim bosqichida ham shakllanishi lozim. Bolalarning mantiqiy fikrlashi, raqamli madaniyati, axborot xavfsizligi bo'yicha bilimlari zamonaviy ta'limning ajralmas qismidir. Uzluksiz ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Masofaviy ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar va sun'iy intellektga asoslangan o'quv tizimlari o'quvchilarga individual o'quv trajektoriyasini shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, virtual laboratoriyalar orqali amaliy tajribalarni o'tkazish, AR/VR texnologiyalari yordamida interfaol muhit yaratish va gamifikatsiya usullari talabalarni faol o'qishga jalb qiladi. Innovatsion pedagogik metodlar, jumladan loyiha asosidagi va muammoli ta'lim, o'quvchilarda kreativ fikrlash, analitik qobiliyat va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xalqaro ta'lim tizimlarida uzluksiz ta'lim samaradorligi bo'yicha aniq misollar mavjud. Finlandiyada o'quv jarayoni o'quv yuklamasi kamaytirilgan holda kreativ yondashuv asosida tashkil etiladi va o'qituvchilarning kasbiy maqomi yuqori darajada e'tirof etilgan. Singapurda raqamli transformatsiya va individual o'qitish strategiyalari keng joriy etilgan, "Teach Less – Learn More" prinsipi orqali o'quvchilarning mustaqil o'qish ko'nikmalari oshiriladi. Yaponiyada ta'lim intizom, jamoaviy ish va amaliy faoliyatga yo'naltirilgan pedagogik yondashuv bilan ajralib turadi. Bu tajribalarni O'zbekiston kontekstiga moslashtirish, raqamli platformalar va innovatsion metodlarni keng joriy etish ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. O'zbekiston ta'lim tizimida uzluksiz ta'limni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalda sezilmoqda. O'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini oshirish, STEAM ta'limini joriy etish, masofaviy va aralash ta'lim modellari, ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish va xalqaro akkreditatsiya tizimiga o'tish bu yo'nalishdagi asosiy vazifalardir. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayonida hududlararo tafovutlarni kamaytirish va infratuzilmani yaxshilash muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ayrim hududlarda internet va texnologik resurslar cheklangan. Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, uzluksiz ta'lim tizimida raqamli kompetensiya boshlang'ich bosqichdan shakllanishi lozim. Bolalarning mantiqiy fikrlashi, raqamli madaniyati va axborot xavfsizligi bo'yicha

bilimlari ta'limning zamonaviy talablariga moslashish imkonini beradi. Shu bilan birga, innovatsion pedagogik yondashuvlar talabalar faoliyatini monitoring qilish va individual rivojlanish yo'nalishlarini belgilashga xizmat qiladi.

Guliston davlat pedagogika instituti va shahar maktablarida uzluksiz ta'lim tizimi amaliyotda joriy etilmoqda. Masalan, institutda 2023 yilda talabalar uchun masofaviy ta'lim kurslari tashkil qilindi va talabalarining taxminan 75%i qo'shimcha kompetensiyalarini oshirdi. Shu bilan birga, STEAM markazlarida talabalar loyihaviy ishlarda faol ishtirok etishdi, bu esa amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qildi. Gulistonda raqamli ta'lim platformalari keng qo'llanilmoqda. Talabalar elektron kutubxonalar, onlayn test va adaptiv ta'lim tizimlari orqali individual o'quv trajektoriyalarini shakllantiradilar. Virtual laboratoriyalar va AR/VR texnologiyalari yordamida o'quv jarayoni interfaol va qiziqarli bo'lib, talabalar o'z kompetensiyalarini mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi. Shu bilan birga, gamifikatsiya usullari o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni loyiha asosidagi va muammoli ta'limga faol jalb qiladi. Institut va shahar maktablarida uzluksiz ta'limni rivojlantirishda raqamli kompetensiyaga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'qituvchilar zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash bilan birga, sun'iy intellekt asosidagi monitoring tizimlaridan foydalangan holda talabalar faoliyatini baholaydilar va individual rivojlanish yo'nalishlarini belgilaydilar. Bu esa Guliston ta'lim muassasalarida ta'limning sifatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, Guliston shahrida STEAM va masofaviy o'qitish loyihalari hududdagi boshqa ta'lim muassasalari bilan ham integratsiyalashmoqda. Bu tajriba talabalarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirish imkonini beradi. Shu tariqa, Guliston misoli O'zbekiston ta'lim tizimida uzluksiz ta'limni mahalliy sharoitda muvaffaqiyatli amalga oshirish imkoniyatini namoyish etadi.

Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish innovatsion, raqamli va metodik yondashuvlarni talab etadi. Xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish, ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni keng qo'llash, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish O'zbekiston ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqadi. Maqolada keltirilgan ilmiy tahlillar va takliflar uzluksiz ta'lim tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNESCO. Learning: The Treasure Within. Paris: UNESCO Publishing, 1996.[1:158]
2. European Commission. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007.[2:213]
3. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2016.[3:189]

4. OECD. Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills. OECD Publishing, 2016.[4:93]
5. Saavedra, A.R., Opfer, V.D. Learning 21st Century Skills Requires 21st Century Teaching. Phi Delta Kappan, 2012, Vol. 94, No. 2, pp. 8–13.[5:309]
6. Zhao, Y. Catching Up or Leading the Way: American Education in the Age of Globalization. Alexandria: ASCD, 2009.[6:164]
7. Mishra, P., Koehler, M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, 2006, Vol. 108, No. 6, pp. 1017–1054.[7:201]
8. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Ta’lim tizimini modernizatsiya konsepsiyasi, Toshkent, 2021.[8:98]